

Paládium země české

Bratři a sestry!

dovolte abych Vás přivítal v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Jsme nevýslovně rádi, že jste přijeli na pouť do Staré Boleslavi.

Dnes je významný den, a to nejen v českém katolickém kalendáři, je 28. září a slavíme slavnost sv. Václava – hlavního patrona české země. A právě svatý Václav se prolíná historií tohoto významného poutního místa.

Přesuňme se ale nyní k reliéfu Panny Marie s děťátkem, který má tak imponující historii. Reliéfu, kterému se přicházeli klanět i králové vzdálených zemí. Reliéfu, který byl 18. srpna 1609 prohlášen Paládiem země české – to znamená ochranným obrazem naší vlasti.

Jeho historie se dle zachovaných legend váže až ke svatému Metodějovi, který měl tento reliéf věnovat sv. Ludmile při jejím křtu společně s dalšími předměty potřebnými ke konání křesťanských bohoslužeb. Vše mělo být ulito z korintské mědi, směsi různých kovů. (Tato směs snad vznikla, když Římané dobili přebohaté a překrásné Řecké město Korint a zapálili jej. Při tomto požáru teklo roztavené zlato, stříbro a mnoho dalších kovů potůčkem do blízkého moře, kde ztuhlo. Později tuto směs z moře vybírali a nad zlato si jí vážili, jak udává například Plinius v knize Libros Naturalis Historiae.) Ludmila si tento reliéf odnesla na svůj hrad Tetín, kde jej vroucně uctívala.

Po její mučednické smrti, zdědil tento reliéf její vnuk Václav, kterého vychovala v mariánské úctě. Václav měl tento reliéf takřka ustavičně u sebe a zbožně jej uctíval. Měl jej u sebe také při válečném tažení proti vévodovi Radslavovi, který zastrašen zázrakem, když viděl kolem svatého Václava dva anděly, podrobil se pražskému knížeti bez boje.

Když byl svatý Václav 28. září snad roku 929 úkladně zavražděn svým bratrem Boleslavem, byl s ním i bl. Podiven – pobočník svatého Václava, který jej provázel téměř na každém kroku. Podiven, který znal duchovní hodnotu Václavova mariánského reliéfu pro svého pána, nechtěl reliéf nechat potupit od vrahů svatého Václava, sejmul jej z hrudi mrtvého knížete a utíkal pryč z města. Vrazi svatého Václava, se báli že unikne nepohodlný svědek a dali se tedy na jeho pronásledování. Podiven, protože viděl, že před nimi neunikne, schoval reliéf na vršku za Boleslaví, a utíkal dále k lesu. Na pokraji lesa jej však vrazi dostihli a na jednom ze stromů oběsili.

Od této doby byl mariánský reliéf téměř po dvě a půl století ztracen.

Další dochovaná legenda nám vypráví o jeho nalezení. Kolem roku 1160, za doby panování Vladislava I., jakýsi rolník orál na svém poli. Najednou se však jeho koně zastavily a nechtěly jít dál. On musel několikrát mocně koně pobídnout, aby se hnuly, a když se daly opět do kroku, pluh se zaryl hlouběji a v brázdě se objevil lesklý kovový obrázek Panny Marie s Ježíškem v náručí. Protože ale netušil o jaký obrázek jde, vzal si jej domů. Užasl však, když druhý den ráno zjistil, že je obrázek pryč. Ještě více se ale podivil, když kovový obrázek našel na místě, odkud ho předešlý den vzal. Když se toto opakovalo i další dva dny, pln zmatku vzal obrázek, donesl ho kanovníkům do kostela sv. Václava a vyprávěl jim, co se mu přihodilo. Oni ihned reliéf umístil ve své svatyni. Opakovalo se však to, co se dělo oráčovi. Ráno byl vždy reliéf na původním místě nálezů. To přimělo kanovníky o celé věci více přemýšlet a tak dospěli názoru, že Panna Maria si dle všeho přeje být uctívána na místě svého nálezů. Proto byla na tomto místě zbudována malá svatyňka a na jejím oltáři obraz vystaven.

Pravost této legendy je předmětem mnoha sporů a jelikož neexistují přímé prameny potvrzující legendu, musíme se spolehnout pouze na souhru souvislostí a fakt, že reliéf, který se nachází ve Staré Boleslavi a dnes můžeme spatřit je skutečně, dle expertíz, zhotoven z takzvané korintské mědi, která je známá ze středomoří, z míst odkud přišel sv. Metoděj s bratrem Cyrilem. Vzezření reliéfu však spadá spíše do století patnáctého, kdy nejpravděpodobněji pro velké poškození reliéfu vlivem času a také husitských válek, které od svého počátku silně ovlivnily Starou Boleslav, byl původní reliéf opraven a nabyl dnešní podoby. Lze předpokládat, že dnešní

Všechna práva vyhrazena ©2006

www.staraboleslav.com – Poutní místo s Paladiem země české a místo mučednické smrti sv. Václava
pecha@czami.cz

podoba je velmi blízká podobě, kterou nosil svatý Václav na své hrudi. Toho po celá staletí využívaly proudy poutníků, přicházející navštívit místo mučednické smrti svatého Václava, a samozřejmě nezapomínajíc navštívit tento vzácný reliéf a přednést jeho prostřednictvím skrze Bohorodičku své prosby našemu Pánu.

Počátkem 17. století, když byl již císař Rudolf II. slabým, neduživým starcem, využili této situace čeští stavové a vyvinuli na něj nátlak. On, jelikož je nutně potřeboval podlehl jejich tlaku a 9. července roku 1609 vydal královský majestát, který protestantům v Čechách zajišťoval úplnou svobodu a četné výsady. V této pro katolíky pohnuté době však svitla naděje – reliéf Bohorodičky s Ježíšem. Toho se ujali dva horliví jezuité P. Colens a P. Cristecius, kteří zorganizovali velkolepé procesí od Staré Boleslavi. Dne 18. srpna 1609 byl tento reliéf prohlášen Paladiem země české.

Následně po prohlášení boleslavského reliéfu Paladiem, rok od roku stoupá počet poutníků, přicházejících se mu poklonit. Množí se také zprávy o zázračných vyslyšení proseb.

S příchodem Matyáše II. na český trůn ještě význam Staré Boleslavi pokročil. Jeho manželka Anna Tyrolská byla velkou mariánskou ctitelkou a neobyčejně se zajímala o Starou Boleslav. Z její strany také vzniká první popud ke stavbě důstojného stánku – dnešního chrámu Nanebevzetí Panny Marie, ve kterém se nacházíme. Na tento projekt také okamžitě věnovala několik tisíc dukátů. Byly založeny sbírky mezi lidem a v roce 1617 začala stavba nové mariánské svatyně. Stavitelem byl Ital Jakub de Vaccani. I přes to, že 15. prosince 1618 zemřela císařovna Anna a 20. března 1619 císař Matyáš, byla stavba roku 1623 dokončena. Takto velkolepá stavba za pouhých šest let. To samo o sobě hovoří o tom, s jakou láskou a nasazením byla budována.

14. února 1632 vtrhli do Staré Boleslavi dva Sasští důstojníci s vojáky a mimo jiných cenností uloupili i posvátné Paladium, které věnovali plukovníku Vavřinci Hoffkirkovi, jenž nenáviděl Rodičku Boží. Umínil si, že jí potupí zvláštním způsobem a tak 29. března dal na Staroměstském náměstí přímo proti Týnskému kostelu postavit šibenici a na ní oběsit jakéhosi tesařského tovaryše. Proti této šibenici potom postavil dvě židle a na jednu z nich přibil Paladium hřebem. Dodnes je na Paládiu o

tom památka, a to díra na krku Panny Marie - dnes zakrytá šperkem. Paladium si jako válečnou kořist odvezl Hoffkirk do Lipska, kde jej dal bedlivě střežit v naději, že za něj dostane značné výkupné. Také se tak nakonec stalo. Za reliéf Rodičky Boží – Paladium bylo vyplaceno na tu dobu neslýchané výkupné 100 tis. zlatých. Je s podivem, že národ zdecimovaný válkami byl schopen tak vysoké výkupné zaplatit. I v tom můžeme shledat Boží vůli. Pro srovnání, o jakou hodnotu se jednalo můžeme uvést, že menší panství se zámkem, lesy a polnostmi se dalo v té době poříditi přibližně za 5000 zlatých.

Po vykoupení bylo Paladium slavnostně vráceno do Staré Boleslavi dne 12. září 1638. Slavnostního navrácení se zúčastnil mimo jiných významných osobností i sám císař Ferdinand III.

Po slavném návratu Paládia, byla ve Staré Boleslavi opět zaznamenáno mnoho zázračných vyslyšení a uzdravení.

Již roku 1639 však do Staré Boleslavi vtrhli Švédové. Přišel švédský vojevůdce Jan Banner a ve Staré Boleslavi nechal mnoho domů zbořit a zbudovat z nich opevnění. Chrámy byly z větší části ušetřeny, jen severní věž kostela sv. Václava byla ubourána, vysypána sutí a na ní instalována děla proti Brandýsu. 27. června byly však chrámy vyloupeny a oltáře zcela zničeny. Drahocenné Paladium společně s chrámovými klenoty bylo díky opatrnosti děkana Bílka včas přeneseno do Prahy. Bylo svěřeno paní Brigitě z Lobkovic, která jej vzala s sebou ke dvoru do Vídně, císařovně Marii Anně manželce Ferdinanda III. Tam se dostalo Matce Boží drahocenných perel a korunky, také byl zhotoven trůnek z ebenu, zlata, perel a velkých smaragdů. Všechn ten materiál byl přivezen až ze vzdálené Indie. Anna byla totiž dcerou krále Filipa III – španělského a právě Španělsko mělo v Indii své kolonie, ze kterých bylo vše dovezeno.

Po odtažení švédských vojsk v roce 1640, bylo stále Paládium ve Vídni. To ale nevadilo poutníkům a do Staré Boleslavi přicházeli velkolepé poutě jako například pout' ze 7. do 8. září, kdy se celou noc střídala kázání, zpěvy a modlitby před osiřelým oltářem. Paladium bylo ve Vídni celých osm let. Ovšem po korunovaci Ferdinanda IV. českým králem, bylo Paládium na prosbu těžce nemocné císařovny

Marie Anny předáno pražskému arcibiskupovi Arnoštu z Harrachu se žádostí o slavnostní vrácení zpět do Staré Boleslavi. K tomu byl 19. srpna 1646 opět sestaven velkolepý průvod z Prahy do Staré Boleslavi. Ze všech kostelů v Praze prý vycházel průvod který se u chrámu sv. Víta spojoval do jedno velkého, směřujícího do Staré Boleslavi v čele s Palladiem země české.

Neměl to však být pro Paladium vysněný klid. Již roku 1648 se začali švédové opět nebezpečně blížit České zemi a proto bylo Paládium opět převezeno do Prahy a uloženo v chrámu sv. Víta. Spoléháno bylo na to, že tam nepadne tak lehkou rukou nepříteli. Švédský generál Wrangel se dostal, se svým vojskem až k Plzni. Tam se k němu připojil jakýsi plukovník Arnošt z Ottowaldu a prohlásil, že za příslušnou odměnu mu prozradí jak se snadno dostat do města Prahy. Generál přistoupil na jeho návrh a již 25. července byl 3 hodiny cesty od Prahy. Krátce po půlnoci se mu skutečně mezerou v hradbách podařilo vniknout do města. Švédové se tak zmocnili Hradčan a Malé Strany. Na Staré a Nové Město se jim však proniknout nepodařilo. O to se měl postarat kněz Jiří Plachý, který ihned po prvním poplachu zavřel, s jedním z druhů, staroměstskou mosteckou bránu. Švédové zde plenily po celé tři dny a ani chrám sv. Víta nešetřili, přitom se jim Paladium dostalo do rukou. V jejich rukou však nezůstalo dlouho. Velkou zásluhu na tom měla opět paní Brigita z Lobkovic, která se společně s Annou Magdalénou dobře znala se švédským velitelem Karlem Gustavem. Obrátila se na něj a vyložila mu, jak velice by se zavděčil nové císařovně Marii Leopoldině, kdyby jí staroboleslavský obraz zaslal do Vídně. Jemu se tato rada zalíbila tím více, že zrovna jednal s císařem o míru. Tak se Paladium ocitlo opět ve Vídni. Císařští manželé přijali jej s velkou radostí a umístili ihned ve své kapli. Jelikož byla stále Praha obléhána švédskými vojáky, měli velkou obavu, že se švédové zmocní i Starého a Nového města. Upřímně se proto před Paládiem modlili o záchranu Prahy. Jejich prosby byly vyslyšeny a Švédům se nepodařilo Prahu dobít. Nakonec švédové od svého záměru zcela rezignovali. Velice brzo poté byl uzavřen takzvaný Vestfálský mír, kterým byla třicetiletá válka ukončena. Začala ihned jednání o navrácení Paládia zpět do Staré Boleslavi. Na nátlak arcibiskupa a vlivných šlechticů se Ferdinand III. rozhodl Paládium vrátit a to co nejslavněji. Uspořádána k tomu byla opět velkolepá pout' a 8. září stanulo Paladium opět na oltáři chrámu ve Staré Boleslavi. K této příležitosti složil český varhaník a skladatel Adam Michna z Otradovic také novou píseň oslavující Pannu Marii.

S potěšujícím pocitem můžeme říci, že od této doby Paladium neopustilo Českou zemi.

V letech 1674-80 byla z Prahy do Staré Boleslavi vystavěna Svatá cesta takzvaná Via Maria čítající čtyřiačtyřicet výklenkových kaplí vzdálených od sebe přibližně 400m, tj. na vzdálenost Karlova mostu, ozdobených mariánskými a svatováclavskými motivy.

Co význam Staré Boleslavi neobyčejně pozvedlo v očích prostého lidu, byl zájem českých panovníků a vládců o Starou Boleslav. O císaři Karlu IV. je známo, že přicházel často do těchto míst s pražským arcibiskupem Arnoštem. Boleslav navštívil i císař Zikmund a byl zde dokonce i Ladislav Pohrobek. Památný obraz dále uctili císařové Ferdinand I., Maxmilián II., Rudolf II., Ferdinand II. a III., Leopold I. se přišel k Matce Boží do Staré Boleslavi poklonit jen v roce 1657 šestkrát. Staroboleslavské zápisy zaznamenávají k roku 1702 návštěvu Josefa I. s chotí Vilemínou. Dále poklekl před Paládiem také Karel, král španělský. Karel VI., císařovna Marie Terezie, Josef II., František I., Ferdinand Dobrotivý a po delší dobu velmi často navštěvoval staroboleslavskou svatyni rakousko-uherský císař Karel I. se svojí chotí Zitou.

Ruku v ruce se svými panovníky závodí v 17. století a dalších, v úctě k Paladiu i zemská šlechta. Mnozí z nich si jako zvláštní výsadu vyprošují, aby po smrti byli pohřbeni u Paladia. Jejich počet potom dosahuje čísla téměř 200.

Jaký byl nával poutníků do Staré Boleslavi v první polovině 18. století, dovedeme posoudit z toho, že kolem roku 1740 bylo jen v mariánské svatyni a pouze v letních měsících rozdáno na 52.000 svatých přijímání. V roce 1772 potom v obou svatyních přes 110.000 svatých přijímání, z toho přes 55.000 v chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Dobové záznamy také hovoří o tom, že přicházely poutě čítající až 20.000 poutníků, při kterých se zpovídalo nepřetržitě celý den, celou noc a další den a i tak se nedalo vyhovět všem kajcíníkům.

Doba josefínská potom byla velmi silnou ranou pro poutě do Staré Boleslavi, a to především jejich zákaz, který byl vydán. Jak si stěžuje kronikář v této době, počet procesí klesl k číslu 60 a svatých přijímání bylo podáno pouze 19.000.

22. ledna 1833 se zmocnilo veškerého obyvatelstva staroboleslavského velké vzrušení. Uprostřed noci vzplanul náhle chrám Panny Marie jakousi tajemnou září a tento jev trval asi dvě hodiny. Opakovalo se toto i 3. března 1834. Obyvatelstvo plno úžasu vstupovalo do chrámu ve snaze dopátrat se zdroje této záře, ale nic nenalezlo. Nebylo to ostatně ojedinělé. Nejznámější takové osvětlení bylo v noci ze 14. na 15. srpna 1639.

Kolem roku 1900 bylo pro Starou Boleslav asi jedno z nejsmutnějších období. Poutě k Paladiu velice poklesli, mnoho lidí o něm dokonce ani nikdy neslyšelo.

Obratem však byl rok 1918 a s ním národní uvědomění. Symboly českého národa dostaly zpět své místo a díky nejen P. Málkovi, který se později také stal kanovníkem ve Staré Boleslavi, se obnovily znamenité poutě. Především pout' a velkolepé slavnosti k příležitosti svatováclavského milénia v roce 1929 opět oživily kult Paladia, který se začal velmi rychle šířit mezi lidem. Dne 19. května 1929 přišli redemptoristé a začali se věnovat Staré Boleslavi. Již v roce 1930 byla Mariánská svatyně opravena uvnitř i navenek nákladem 380.000 Kč. Do Staré Boleslavi opět začali chodit poutníci z celých Čech a jižní Moravy. Některá procesí čítala až 1000 poutníků.

Dalším velkým mezníkem Paladia byl rok 1938. Bylo slaveno 300leté výročí přenesení obrazu z Prahy do Staré Boleslavi. Navíc byla další světová válka takřkajíc „na spadnutí“ a mladý československý stát byl ohrožován Hitlerem. V této době bylo Paládium jako hvězda ke které se mohl národ obrátit a žádat ochranu své země. Jen 2.-4. července přišlo asi 80 procesí ze všech stran Čech i Moravy. Největším z těchto procesí bylo z vikariátu českobrodského, čítající 1200 poutníků. Mezi nejmohutnější také patřila pout' 17. července z diecéze královehradecké, čítající 3000 věřících v čele se svým biskupem Mořicem Píchou. 14. srpen 1938 byl dnem o kterém můžeme klidně prohlásit „Den Slovanů“. Sešli se zde Češi, Moravané, Slezané, Slováci, Rusíni a Poláci. Ti všichni byli spojeni jedinou prosbou: „Nedej zahynout nám, ni budoucím!“ směřující Rodičce Boží a k svatému Václavovi. Nutno podotknout, že to bylo opravdu zapotřebí.

Dne 7.-11. září byly hlavní jubilejní slavnosti Paladia. I Němci byli z této slavnosti rozpačití. O slavnostech, pokud je známo, tak psalo 91 novin a časopisů,
Všechna práva vyhrazena ©2006 *strana 7*
www.staraboleslav.com – Poutní místo s Paládiem země české a místo mučednické smrti sv. Václava
pecha@czami.cz

z toho 66 českých, 5 slovenských, 15 německých, 4 americké, 1 polské a 1 vídeňské. Paladium bylo převezeno slavnostní kolonou do Prahy na Staroměstské náměstí. Vše velkolepostí překonávalo všechny odhady. Prosit k Paladiu přišlo přes 150.000 lidí. Týnský chrám, do kterého se vejde 7000 lidí nestačil a tak vynesl kněz Paladium ven na náměstí a tam je podal k uctívání. Slavnost byla také přenášena československým rozhlasem. Celé toto velké uctívání a chvála Paladia byla zároveň velkou manifestací proti nacizmu. 11. září po mši svaté v Týnském chrámu bylo Paladium kolonou 91 automobilů ověncených bílými květy, za účasti mnoha politiků a představitelů církve převezeno zpět do Staré Boleslavi. Kostel i náměstí bylo dokonale zaplněno věřícími a mezi nimi očekával Paládium i sám kardinál. Slavnostní zakončení této slavnosti bylo opět přenášeno československým ale i francouzským rozhlasem.

Po zabrání i toho, co po českém státu ještě zbylo 15. března 1939 Němci, putovaly stále četné poutě do Staré Boleslavi a to až do 1. září kdy vypuknutím německo-polské války přišly nařízení značně omezující národní i náboženskou svobodu. Do té doby však přicházely 2-3 poutě denně, z nichž více než polovina čítala 500-1000 lidí.

Ve strachu před Němci bylo Paladium tajně zazděno a nahrazeno věrnou kopií. Z tohoto úkrytu bylo vyjmuto teprve až 23. června 1945.

Po osvobození Československa se rychle rozšířila myšlenka na oslavy k poděkování Panně Marii za ochranu země. Byl stanoven termín od 24. června do 1. července 1945. První zastávkou byl kostel sv. Cyrila a Metoděje v Karlíně, kde se již od čtvrté hodiny ranní kupili lidé očekávající Paladium. Lidí se zde sešlo kolem 10.000. Po uctívání pokračovalo Paladium svou cestou po Praze. Dalším místem zastávky byl vinohradský chrám Božského Srdce Páně, kde nové tisíce věřících vítali Ochránkyni a její posvátný obraz. Zde bylo Paladium až do druhého dne uctíván davy věřících. K večeru byl převezen do kostela sv. Václava na Smíchově. Opakovaly se davy věřících, kteří uctívali Paladium až do poledne dalšího dne. Ve středu v poledne bylo převezeno k uctěním ubohým ctitelům, kteří jej nemohli sami navštívit do Vincentina, k slepcům, do nemocnice apod. Chrám v Holešovicích byl Paladiu vyhrazen středeční večer a celý čtvrtek. Opět se opakovaly velké zástupy děkujících věřících. Vrcholem však mělo být uctívání u sv. Ignáce. Tato

nejnavštěvovanější Pražská svatyně ale takové davy věřících ještě nezažila. Pobožnosti zde trvaly až do půl třetí do rána, poté již od časných ranních hodin byla opět svatyně plná v očekávání svěcení kněží před Paladiem, o půl osmé. Jen za dva poslední dny zde bylo podáno na 8.000 svatých přijímání. V neděli 1. července zde byla také závěrečná pobožnost a Paladium převezeno zpět do Staré Boleslavi, kde jej již očekávaly nové davy lidí.

Dnes můžeme s odstupem času hodnotit tyto události. Můžeme také říci, že Matka Boží staroboleslavská vyslyšela prosby českého národa. Která totiž z Evropských zemí byla méně poničena touto ničující válkou? Může to být jen Boží ochranou, že je Praha i dnes tak krásnou evropskou metropolí, která zůstala II. světovou válkou téměř nedotčena. Přes všechny hrůzy této války byla čeká i moravská města ušetřena absolutního zničení, jaké například postihlo polskou Varšavu a mnoho jiných evropských měst.

Děkujeme Matce Boží za všechna vyslyšená přání a za ochranu české země. Modleme se, aby i v dalších letech byla naší ochránkyní a aby i nadále láskyplně naslouchala našim snažným prosbám, směřujícím skrze ni k Pánu Bohu.

Robert PECHA

Použitá literatura:

- P. Vladimír Jeřábek C.Ss.R: Čtení o Paladiu země české, Brněnské tiskárny Brno 1946
- Jubilejní kniha K oslavě tisícileté památky úmrtí sv. Metoděje, Dědictví sv. Jana Nepomuckého - Brno 1885
- B. Balbín: Historia Bolesl. Libr.
- Dr. A Podlaha a Ed. Šittler: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Karlínském, Archeologická komise - Praha 1901
- Cílek, Václav: Makom. Kniha míst, Praha 2004.
- Jan Royt: Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století, Praha 1999.
- Vítězslav Štajnochr: Panna Maria divotvůrkyně, Uherské Hradiště 2000.
- Archeologické listy
- Wikipedia encyklopedie – on-line www.wikipedia.org 2006